

Dr. A. J. CORNELISSEN

POELS

DE MENS, CHRISTEN EN PRIESTER¹

¹ Deze voordracht werd uitgesproken bij gelegenheid van de Poels-herdenking naar aanleiding van diens honderdste geboortedag, gehouden te Heerlen op 16 februari 1968. De tekst van deze voordracht werd welwillend door de auteur ter publikatie in ons Jaarboek afgestaan.

De herinnering aan Poels is de herinnering aan een mens, een door en door menselijke mens. Zijn gehele levensloop, als bijbelgeleerde, kapelaan te Venlo, hoogleraar in Amerika, rector van Welten, hoofdaalmoezenier van de arbeid, heeft, trots zijn vele grillige wendingen, toch één ononderbroken lichtspoor van authentiek, echt humanisme achtergelaten. In hem was steeds onmiddellijk de mens herkenbaar, die zich in eerlijkheid gaf, zoals hij was.

Poels bleef altijd zichzelf. Hij was een indrukwekkende persoonlijkheid. Hij was een kerel. Lichamelijk vulde de doctor een niet onaanzienlijke ruimte. Zijn dikte, zo spotte hij, viel meer in het oog dan zijn lengte en die lengte was toch niet gering, slechts tien centimeter minder dan twee meter. Maar vooral geestelijk had deze mens volume. Voor alles had hij belangstelling en met alles bemoeide hij zich, zelfs met zaken waarvan hij hardnekkig het tegendeel beweerde, zoals de politiek. Hij kon ook alles aan, vormde zich in alle rust, peinzend en studerend, een grondig oordeel over dingen en mensen, dichtbij en veraf; ontwikkelde, nationaal en internationaal, initiatieven van de meest uiteenlopende aard en bouwde zowel een nieuwe visie op de bijbel als woningen, richtte allerlei organisaties op, met name standsorganisaties, en schiep een nieuw geestelijk klimaat in de mijnstreek.

Poels was een groot mens met een machtig verstand, maar hij had een nog groter hart. Deze mens zocht altijd andere mensen. 'Wat ik deed', zo verklaarde hij op het eind van zijn leven, 'deed ik uit liefde voor de mijnwerkers'. Poels, grootmeester der gastvrijheid, aristocratisch democraat, sociaal hervormer bij de gratie Gods, heeft, met de volle inzet van zijn kennen en kunnen, maar vooral van zijn liefde, de mens centraal gesteld. 'Ik heb medelijden met het volk', was het devies en ook de inhoud van zijn leven.

Hij diende de waarheid, maar niet als een koele verstandsmens, die zich verliest in abstracties en onwerkelijke algemeenheden. Hij diende

de waarheid in liefde voor de naaste, de medemens, vooral de gewone man, het eenvoudige volk, de invaliden en werklozen. Uit een paar bewaarde schoolschriften waarin Poels als rector zijn preken uitschreef, blijkt, hoe hij, geleerde met wereldfaam, er aan schaaftde, verbeterde, soms tot tien maal toe en er op zwoegde. Hij achtte het zijn plicht om de waarheid op begrijpelijke wijze voor te dragen en zijn gehoor niet met geleerde betogen in verwarring te brengen. 'Eenvoud is het zegel van alle grootheid en geleerdheid' en, zo voegde hij er met rechtmatige trots aan toe: 'Eenvoud is het zegel van de echt Venraysche jong'.

Poels was een menselijke mens, omdat hij een diepgelovig christen is geweest. Hij was een christen-humanist. De christelijke geloofs-overtuiging was zijn intiemste drijfveer en alles overheersende stuwkracht. Twintig jaar na zijn dood sprak het tweede vaticans concilie uit, dat alles op aarde betrokken dient te worden op de mens als het middelpunt en hoogtepunt ervan, omdat de Bijbel leert, dat hij geschapen is naar het beeld van God. Dat was voor Poels niet alleen reeds vertrouwde theorie, maar ook innig doorleefde praktijk. Alleen het christendom, zo legde hij even simpel als overtuigend uit, kan de mensheid redden, want het sociale vraagstuk is een zedelijk probleem en zedelijkheid eist christendom. De wereld, aldus de kern-gedachte van zijn eerste grote rede uit 1900, moet kunnen tasten, dat het stille, maar enig ware geluk van de mens het geheim van onze godsdienst is, die welvaart en zegen brengt, - dezelfde gedachte, welke men in de encycliek 'Populorum progressio' van Paulus VI aantreft, waar de Kerk van Christus expert in menselijkheid wordt genoemd.

Op het gebied van de bijbel, waarvan hij, tegen alle rationalistische tendenties in, het door God geïnspireerde karakter volledig handhaafde, kwam hij op voor de rechten van de vrije wetenschap en de noodzaak van een kritisch-wetenschappelijke benadering van Gods woord. Hij had een open oog voor het menselijke, historisch bepaalde element in de bijbelboeken. Met die profane factor moet bij de verklaring van de Schrift, welke onverminderd goddelijke openbaring blijft, rekening worden gehouden.

Zoals hij als bijbelgeleerde aan het menselijke en het wereldlijke zijn plaats gaf, zo heeft hij, uit dezelfde open christelijke geloofsvisie, op sociaal gebied geijverd voor een ontmoeting tussen Kerk en wereld. Ik breng u slechts in herinnering zijn opzienbarende rede uit 1928 over 'Het probleem', nl. het probleem van een bloeiend godsdienstig

leven op kerkelijk terrein te midden van een steeds verder om zich heen grijpende ontkerstening der moderne maatschappij, en daaruit licht ik dit citaat als samenvatting van de gehele inhoud: 'Wie durft, als rondom haar, in de lachende en zingende, tobrende en schreiende menselijke maatschappij het godsdienstig leven is weggestorven, op de Kerk de vlag uitsteken? Is dan de Kerk niet juist met het doel gesticht, om, in den strijd tegen de boze wereld, de met hun onsterfelijke zielen voor de hemel geschapen mensen te leeren leven volgens de leer van het Christendom?'

Ontmoeting met de wereld en dialoog van Kerk en wereld, dat hield Poels de katholieken als hun roeping voor. Hij was allerminst blind voor het falen van de Kerk in haar dienstbaarheid aan de wereld. Haar geslotenheid en wereldvreemdheid vervulden hem met diepe zorg, maar geen ogenblik verhardde dit verdriet tot verbitterde kritiek of tot spot met het 'rijke roomsche leven'. Poels voelde zich integendeel daardoor juist inniger verbonden met de Kerk. 'Ik zou', schreef hij tijdens de oorlog in Zwitserland 'eigenlijk niets liever willen dan op mijn knieën voor de H. Vader mijn liefde voor de Kerk uit te huilen'.

Dezelfde Poels, die diep ontzag had voor wetenschap en techniek, gestreden heeft voor erkenning en waardering van het natuurlijke en zelf naar een typering van zijn vriend Friedrich Muckermann, 'ein Wunder der Natur' was, geloofde in de aanwezigheid en werking van het bovennatuurlijke in mens en wereld. Daarom verrast zijn waarschuwing niet: 'Men is niet diep katholiek als men lacht om een boer, die bidt voor de genezing van een koe'. Er gebeuren immers veel wonderen. 'Onze bidstoel', zo luidt een van zijn kernachtige gezegden, welke de essence, de geconcentreerde aroma zijn van zijn christelijke intuïtie, 'is vaak onze werkstoel, al is hij niet de gemakkelijkste'. De Kerk moet in de wereld staan en in zijn beroep moet de katholiek katholiek zijn.

De herinnering aan Poels is de herinnering aan een mens, aan een christen, maar bovenal aan een priester. Op zijn priesterschap was hij nederig-fier. Het was zijn hoogste roeping en meest eigenlijke levensvervulling. Daarvan wilde hij ook na zijn dood in het zelfgekozen grafschrift getuigen: Hier ligt begraven en zal verrijzen H. A. Poels, priester.

Zijn priestereer was hem heilig en juist daarin is hij diep getroffen. Ten onrechte verdacht van onrechtzinnigheid hebben kerkelijke gezagsdragers hem bejegend op een wijze, waarvoor Colsen geen ander

woord dan verbijsterend kon vinden. Poels, wien reeds een hoogleeraarschap was toegezegd, kreeg een verbod tot publiceren en werd jongste kapelaan te Venlo.

Door Rome van de verdenking gezuiverd, – hij werd benoemd tot lid van de juist door Leo XIII ingestelde bijbelcommissie –, was Poels reactie, dat de zaak der waarheid, de zaak van de Kerk veilig was gesteld en zijn persoon op de achtergrond kon blijven.

Dit is de priester Poels ten voeten uit. Vrijheid en gezag staan in iedere gemeenschap in een met spanningen geladen verhouding tot elkaar, ook binnen de Kerk, ja juist binnen deze gemeenschap met haar goddelijk en anderzijds menselijk aspect. Poels heeft dat aan den lijve ondervonden, maar nooit heeft hij er aan gedacht het een, – het recht en de plicht om eigen geweten te volgen –, of het ander, – de gehoorzaamheid aan de overheid –, te verloochenen. Hij hield aan beide vast. Priesters, zo zei hij, zijn ook en allereerst mensen, en mogen daarom eisen, dat hun vrijheid en persoonlijke verantwoordelijkheid worden geëerbiedigd. Zij zijn echter tegelijkertijd gebonden aan de leiding van hun overheid, niet in slaafse onderworpenheid, maar als volgzaam mondigen. De Kerk kan niet dwalen in de leer van Christus. Niet minder was Poels ervan overtuigd, dat de H. Geest de mens in de gezagsdragers geenszins tegen menselijk feilen behoedt.

In alle scherpte stelde hij zich het dilemma voor ogen, waarmee een priester, die zowel de gewetensvrijheid als de gehoorzaamheidsplicht ernstig neemt, kan worden geconfronteerd. Even scherp zag Poels in, dat hier met argumentaties geen oplossing beredeneerd kan worden. Toch heeft hij het dilemma overwonnen, omdat het voor hem in diepste wezen geen probleem, maar een mysterie was, dat niet te doorgronden is, maar gelovig aanvaard moet worden. Als God, aldus de doctor, kwaad toelaat, moet men het leren verdragen, daarin echter niet Gods positieve wil zien, waarbij men zich eenvoudig moet neerleggen. Hij heeft daarvoor met zichzelf geworsteld in zielepijn en verdriet om zijn moeder, wier dood hij toeschreef aan zorg om haar van onrechtzinnigheid verdachte kind. Deze bittere beproeving beklemtoont de heldhaftigheid van de priester, die naar waarheid van zichzelf kon getuigen: 'Op één punt ben ik uiterst gevoelig: gehoorzaam ben ik altijd geweest', en geeft tegelijkertijd grotere overtuigingskracht aan Poels' verwijt tot hen, die o zo gehoorzaam zijn, zolang de overheid in de door hen gewilde richting gaat. Uit de mond van Poels, die zo aan zijn priesterschap heeft geleden, heeft het wee, dat hij uitsprak over het katholicisme in een land, waar de katholieken

niet meer staan rond hun bisschoppen, maar rond een redactie-bureau, bijzonder gewicht.

Poels was priester in hart en nieren en daarom juist niet clericaal. Het clericalisme achtte hij ronduit verderfelijik, de grootste ramp voor het christendom, want het draagt mede schuld aan de scheiding tussen godsdienst en wereld. In de dialoog, welke tussen beide tot stand moet worden gebracht, behoren de leken de voornaamste woordvoerders te zijn. 'In onze tijd', aldus de doctor, 'van mensswaarde en menselijke vrijheid heeft het uur der leken geslagen'. Die ontwikkeling heeft Poels niet alleen geconstateerd, maar ook met alle kracht bevorderd.

De priester is de in gezag gestelde dienaar der gelovigen en zo heeft Poels zijn priesterschap beleefd. Men zag hem nooit in de ceremoniële kleedij van de kerkelijke waardigheid, waarmede hij was onderscheiden. Toen hij een toga met parsee knoopjes ten geschenke had gekregen, heeft hij die knoopjes er af gesneden en heeft hij er, naar zijn zeggen, een goede toog aan gehad. De eenvoudige zwarte toog was hem als priesterlijk werkpak dierbaar. De kleren maken niet de man.

Poels had een hardgrondige afkeer van loze praal en persoonsverheerlijking. 'Flikflooiën' kon hij zelf niet en verdroeg hij ook niet van anderen. Zeg mij de waarheid, spoorde hij iedereen aan. Een herdenking, waarin dit niet in acht genomen wordt, zou Poels onwaardig zijn.

Hij kende zelf zijn tekorten. 'Ik weet, dat ik geen heilige ben, maar een groot zondaar' en hij bekende zich dikwijls te hebben vergist en dat hij niet zonder hoogmoed was. Fluwelen handschoenen droeg Poels niet, maar, zo pleitte de boetvaardige penitent als verzachtende omstandigheid voor deze geestelijke hardhandigheid, vierkant de waarheid zeggen is soms nodig, want anders snappen sommigen de waarheid niet. Hij zag de gebreken van anderen scherper dan de zijne. 'Ik had soms beter kunnen zwijgen en ik overdrijf wel eens mijn oprechtheid'.

De oprechtheid van deze belijdenis maakt de figuur van Poels des te groter. Wij moeten ons ten aanzien van zijn nagedachtenis hoeden voor de door hem gebrandmerkte, onder katholieken inheemse kleinzieligheid om aan anderen alles te vergeven, maar, zet één der onzen een verkeerde stap, dan deugt er van de hele zaak niets meer. Poels is en blijft één der onzen, één der groten onder ons en daarom maakt hij aanspraak op wat Schaeppman noemde: de gave der waardering, die de grootheid huldigt en viert. Met de gebreken van zijn deugden,

behoort hij zoals een vriend van hem schreef, tot die zeldzame persoonlijkheden, die zó hoog staan, dat men aarzelt ze te verdedigen, omdat men vreest hen te beledigen, alsof zij verdediging nodig hadden.

God, zo was Poels' grondgedachte, heeft geen stukken gemaakt, maar alle dingen geheel gewild. Het is de mens, die overal de stukken maakt. Maar waar de stukken komen, is de dood.

De blijde Poels zocht het leven en dus de totaliteit, de eenheid, het geheel en het contact, al was hij, naast idealist, realist genoeg om zich niet aan de utopie over te geven, dat veel stukwerk zou blijven en niet alle scheiding, splitsing, verdeeldheid en contrast kan worden opgeheven. Het is niettemin 's-mensen opdracht eigen innerlijke gebrokenheid naar vermogen tot een harmonie om te vormen en door die zelfvorming de wereld te hervormen en meer bewoonbaar te maken, niet zo verscheurd door tegenstellingen en conflicten. De samenleving is immers, wat de mens ervan maakt. 'Heel de maatschappij rust op de schouders van de mens'.

Totaliteit was het geestesmerk van Poels' persoonlijkheid, van zijn denkbeelden en arbeid. Steeds opnieuw keert dit 'Leitmotiv' terug en doet de doctor zich kennen als de man niet van het 'of-of', van het wit of zwart, maar van het 'en-en', die er naar streeft al de nuances en kleuren van de complexe levenswerkelijkheid tot een geheel te verenigen. Uit de overvloed enkele voorbeelden ter illustratie.

Voor Poels was menselijkheid en medemenselijkheid één geheel. Ziel en lichaam vormen een éénheid. Het lichaam en het stoffelijke behoort óók tot het mens-zijn en daarom is er geen menselijk geluk, waar mensen honger lijden of in krotwoningen leven. De lichamelijke mag niet worden gebagatelliseerd of veracht. 'De puntdraad' zo schreef Poels, 'rondom heel het terrein van het zesde gebod kan niet dik en sterk genoeg zijn'. Maar geen overdrijving: 'Het mag nooit de schijn gaan krijgen, dat wij niet gaarne zien, wat God zelf zo heeft gewild en dus wel gaarne ziet: dat is, dat mannen graag vrouwen en vrouwen graag mannen zien'.

Poels was geen extremist. Hij was uiterst doortastend, maar dat niet alleen. Hij was óók uiterst voorzichtig en die twee strak gespannen eigenschappen hielden elkaar in balans. Zijn lijfspreuk was niet 'haastig', maar 'tijdig'. Hij leed niet aan vernieuwingsziekte. Men leze er zijn 'Hartig woord' uit 1946 op na, waarin hij zijn oude denklijn van evenwichtigheid niet omgebogen, maar consequent heeft doorgetrokken: 'Ik ben' zei de 78-jarige, 'een oude kerel. Toch voel ik mij

nog altijd het beste thuis bij jongere mensen. Ik heb altijd veel gehouden van mensen die durven, die de koeien bij de horens durven te pakken. Die mensen vindt men over het algemeen het meest bij de jongeren. Onder de oudere mensen zijn er te veel die verouderde, ondeugdelijke dingen in stand wensen te houden. Ik wil en mag u echt niet verhelen', zo stelde hij daarnaast, 'dat, wanneer ik zie en hoor wat er thans alom door of in naam der jongeren in beweging wordt gezet, ik mijn hart vaak vasthoudt.'

Wat later met 'aggiornamento', het bij de tijd brengen van christendom en Kerk, zou worden aangeduid, was ook Poels grote doelwit. Reeds in 1912 sprak hij van een verbazend snelle revolutie, welke ook in de wereld der ideeën plaats greep. In 1947 sprak hij van een der scherpste bochten in de geschiedenis van de christelijke beschaving. Hij voorsag dat nog een lange weg zou moeten worden afgelegd en er nog een en ander nodig zou zijn om deze ontkerstende maatschappij tot inkeer te brengen.

Het katholicisme moet een radicaal andere koers gaan varen, maar daarbij was Poels dezelfde overtuiging toegedaan als Joannes xxiii, ook een boerenzoon, die in zijn geestelijk dagboek waarschuwde: 'Wie te veel haast maakt, ook in kerkelijke zaken, zal nooit ver komen'. Uit 1899 dateert Poels' aanwijzing: 'Wie een oude, monumentale kerk wil conserveren, moet haar tijdig herstellen, maar daarbij moeten wij ons niet minder wachten voor de gevaren van de ouderdom dan voor die van de jeugd'.

Poels was een kritische geest, maar geen criticaster, geen 'vreigeleer', die alles afbreekt. Een katholiek blad (hij zou nu wellicht algemener van een katholiek massamedium hebben gesproken) mag nooit aan een spuwbakje doen denken. Een bij alle onsmakelijkheid smakelijk en treffend beeld. Hij was geen ketterjager, die bij de eerste misstap van katholieke geleerden op het gebied der bijbelkritiek, hun aanstonds het brandmerk der ketterij op het voorhoofd drukt. Hij was altijd eerst vóór iets en daarna en daarom tegen, niet omgekeerd. Tegelijkertijd hartstochtelijk verdediger van de vrijheid, maar even beslist en positief pleitbezorger van het gezag. Tijdens de woelige novemberdagen van 1918, toen Troelstra naar de macht greep en Poels als hoofdaalmoezenier, ditmaal niet van de arbeid, maar van de burgerwacht, meehielp om Limburg te mobiliseren klonk zijn waarschuwing: 'Als de man, die het gezag moet handhaven, aarzelt, is alles verloren'.

De ontmoeting tussen christendom en wereld is, gelijk ik reeds eerder

aanduidde, de kern van Poels' visie. Nergens duidelijker dan hier blijkt, dat God alles geheel gewild heeft en het de mens is, die de stukken maakt. Hier gaat het in de ogen van Poels, om de belangrijkste, ja om de meest eigenlijke toepassing van de totaliteit als denk- en levenspatroon.

'De Kerk', zo stelde hij, 'is geen instelling boven en buiten, maar in de wereld. Zij bestaat slechts voor de wereld. De zuurdesem moet door het brood gekneet'. Dat bijbelse beeld vulde hij dan aan met een vergelijking, welke de Peelhaas verraadt: 'Een malse lenteregen dringt door onze hei- en kleigrond en geeft leven aan al wat wortel heeft, en zo moet de godsdienst de gehele maatschappij doordringen. De godsdienst woont in mensen van vlees en bloed, die een korte tijd in onze kerken toeven, maar die hun leven elders slijten, op kantoor of akkerland. . . In de mijnen van Kerkrade, gelijk op de turfvelden van Horst-America, alom waar mensen woelen, is het christendom in zijn element'.

Daar staat de verkeerde opvatting van de godsdienst tegenover, dat de geestelijken zorgen dat de mensen in de hemel komen, maar zich niet bemoeien met wereldse zaken. Dat noemt Poels totaal vals, want waartoe dient het, dat de priesters preken, als de mensen toch niet leven volgens christelijke beginselen? Wat in de Kerk geschiedt, zo beklemtoont hij opnieuw, geschiedt om de mensen te leren leven.

Dit was niet enkel Poels' theorie, maar ook zijn eigen levensstijl. 'Gisteren', zo luidt een van zijn brieven, 'heb ik mijn grafschrift aan Henri (zijn neef) gedictieerd. . . daarna gekaart'. In zijn denken en doen vloeiden hemel en aarde in elkaar over. Dood en spel – beide behoren tot dat ene leven, dat God de mens geschonken heeft.

Fel heeft de doctor het overdreven supranaturalisme gegeeseld, dit is het halve christendom, dat het menselijke en sociale welzijn op aarde verwaarloost en te weinig waardeert, dus in de christen-mens de christen scheidt van de mens, en het christendom niet als een echte *levensbeschouwing* en *levenshouding* ziet, welke de gehele mens omvat. Dit eenzijdig christendom mist de totaliteit; is een torso, een romp-christendom. Als met een detector heeft Poels het katholieke erf afgetast naar verschijnselen van deze halfslachtige mentaliteit. 'Er worden twistgesprekken gevoerd over nietige of reeds lang afgedane zaken, terwijl de hoogste belangen op het spel staan. Theologische handboeken zijn er genoeg, maar brandende kwesties laat men branden, totdat de hele mikmak is afgebrand. Dralen, dralen, altijd dralen jaagt soms de beste strijders uit ons kamp. Devoties zijn

uitingen van levendig geloof en godsvertrouwen, maar ook met het water van Lourdes wassen wij nooit de smetten af, die niet alleen aan vele rijke villa's kleven'.

Poels was evenwichtig, had zelftucht. Hij verviel niet in het andere uiterste van een gesecculariseerd christendom. Christus moet worden nagevolgd, maar dan zoals Thomas à Kempis ons voorhoudt, óók in het gewone dagelijkse leven. Aan wat hij in dit gulden boekje, zoals hij het prees, had gelezen, heeft hij wellicht gedacht, toen hij bij zijn erepromotie te Tilburg in 1947, hij, de kampioen voor aards menselijk geluk, beleed: 'Het enige, dat eigenlijk nog geldt, is wat O.L. Heer zal zeggen, als ik binnen betrekkelijk korte tijd voor Zijn rechterstoel zal staan'.

Tussen christendom en wereld moeten bruggehoofden worden gebouwd. Dat zijn de standsorganisaties, de oogappel van Poels. Het lijkt wellicht, dat ik u, door hieraan te herinneren, terugvoer naar een verleden, dat definitief voorbij is. Misschien neigt u er toe over een misgreep en vergissing van Poels te spreken.

Wilt dan echter bedenken, dat voor Poels de standsorganisatie geen doel in zichzelf, maar een middel was, en als middeltijdsgebonden, om de Kerk te laten functioneren, niet als een instelling boven of buiten, maar in de wereld. De doctor was een veel te goed historicus om in de standsorganisatie het *unieke* middel voor alle tijden te zien en haar te verdogmatiseren. Hoe hoog hij de betekenis ervan aansloeg, hij verabsoluteerde de standsorganisatie niet. Kerkelijke activiteiten alleen, zo legde hij vast, volstaan niet. Ik ben, – zo vervolgde hij, niet minder overtuigd dat alléén standsorganisaties nog minder volstaan. Wie de standsorganisatie, zoals Poels haar zag in haar kern wil trefen, moet zich niet laten afleiden door de discussies over het begrip 'stand', het verschil tussen stand- en vakorganisatie, over het conflict tussen de Leidse school en de Limburgse school van Poels. Hij legde, naar het voorbeeld van Poels, de klemtoon niet op de organisatorische vormgeving, maar op het doel van de standsorganisatie. De katholieke leken, voor wie de wereld het allervoornaamste werkterrein is, worden binnen deze oprecht katholieke, maar niet kerkelijke organisaties geschoold voor het apostolaat.

Dat doel: doordringing van de wereld door het christendom, is van alle tijden. Het is nu actueler dan ooit. Centra voor katholieke mentale training zullen, hoe ook opgezet en ingericht, altijd nodig zijn. Daarom durf ik stellen, dat Poels nu hetzelfde zou nastreven, op een andere manier.

Ik ervaar het als een voorrecht, dat ik hier Poels, die mijn leermeester was en die mij tot zijn vrienden heeft willen rekenen, heb mogen herdenken. Ik deed het gebrekkig. Tachtig boordevolle jaren laten zich niet in een half uur samenvatten. Maar ik deed het met dezelfde intentie als die mijnwerker, die zijn gezin veel en dikwijls over hem vertelde, want zijn kinderen zouden weten, wie Poels was.

Onze bedreigde maatschappij vraagt om theorieën, systemen en organisaties, maar hunkert als reactie op gelijkschakeling en anonimiteit bovenal naar persoonlijkheden, die in eigen leven tastbare gestalte geven aan de waarheid. Zo iemand was Poels, als mens, christen en priester.

Liefde is het meest eigen merkteken van de menselijke persoon. Liefde vergaat nooit. Laat Limburg zich dan, nu het opnieuw een maatschappelijke structuurkentering doormaakt, het woord van Poels herinneren: 'Ik voel, dat dit volk mijn volk is, dat het mij vertrouwt en van mij houdt, zoals ik zelf dat volk liefheb met heel mijn hart'.